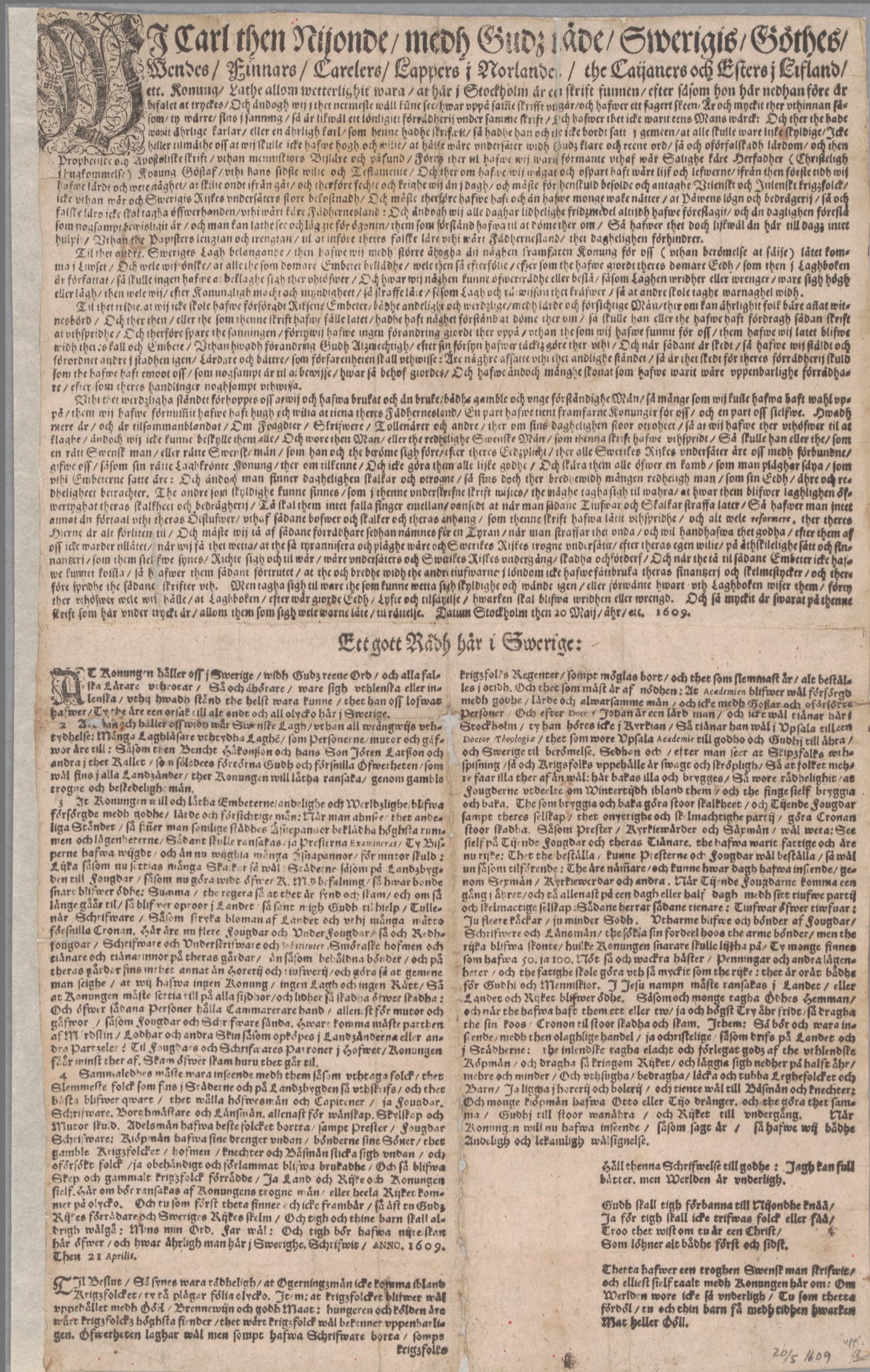

Wi Carl then Nijonde, medh Gudz nåde, ...

SOT // Utbrutna ligg. fol. extra stort format /
Kungl. förordningar
Tillkomstår 1609
Digitaliserad år 2016

Carl then Tifonde / medh Gudz iåde / Swerigis / Göttes / Wendes / Funnars / Carelers / Lappers i Norlande / the Carianers och Esters i Estland /

etc. Konung / Vathe allom wetherlighit wara / at här i Stockholm är en skrift funnen / efter såsom hon här nedhan före är befalet at tryckes / Och ändogh wij i thet nærmeste wäll künne see / hwar uppå sällte skrift wigår / och hafwer ett fagert skeen. Är och myckit thet vthinnan såsom / ty wårre / fins i sanning / så är likwål ett lönligit förrådherij vnder samme skrift / Och hafwer thet icke warit eens Mans wårck: Och thet the hade warit åhrliche karlar / eller en åhrliche karl / som henne hadde skrifat / så hadde han och the icke bordt satt i gemeen / at alle skulle ware lyke skyldige / Icke heller tilmåthe oss at wij skulle icke hafwe hogh och wille / at hånne wære vnderfater widh Gudz klare och reene ord / så och oförfalladh lärdom / och then Propheete och Apofoliske skrift / vthan menniskiors Byllare och påfund / Förny thet ut hafwe wij warit förmanne vthaf wår Salighe käre Herfadher (Christeligh i hugkommelse) Konung Göstaf / vthi hans sidste wille och Testamente / Och thet om hafwe wij wågat och ofpart haft wår lif och lefwerne / ifrån then förste tidh wij hafwe lärde och wære någhet / at skilte ondt ifrån gån / och thet förre fedhe och kriaghe wij ån j dagh / och måste för hensluid besolde och antaghe Vitensk och Intensk krigzfolck / icke vthan wår och Swerigis Rikes vnderfaters store besoltnadh / Och måste thet förre hafwe haft och ån hafwe monge wale nätter / at Påwens lögn och bedrägerij / så och fallte lårde icke skal tagha ofwerhanden / vthi wår käre Fådherne land: Och ändogh wij alle daghar lidhelige fridzmedel altitidh hafwe föreslagit / och ån daglighen föreslå som nofsampt bewisligt är / och man kan lathe see och låg zie för ögonen / them som förstånd hafwa ut at döme thet om / Så hafwer thet doch likwål ån här till dagz intet hulpi: Vthan the Papisters leugtan och irengtan / ut at införe thes fallte lårde vthi wår Fådherne land / thet daghelighen förhindrer.

Til thet andre. Sweriges Lagh belagande / then hafwe wij medh större åhgha ån någhen framfaren Konung för oss (vthan berömelse at säije) låtet komma i Lufset / Och welle wij önske / at alle the som domare Embeter beklådhe / welle then så efterfölje / efter som the hafwe giordt thes domare Gedh / som then i Laghboken är författat / så skulle ingen hafwe at beklaghe sig thet vthöfwer / Och hwar wij någhen kunne ofwertrådhe eller beslå / såsom Laghen wridher eller wrenge / ware sigh hogh eller lågh / then welle wij / efter Konungahand machi och myndigheet / så straffe låte / såsom Lagh och rå: wiffan thet kraswer / så at andre stole taghe warnaghel widh.

Til thet tredje. at wij icke stole hafwe försöradt Rikens Embeter / bådhe andeliche och werdzlige / medh lårde och försichtige Mån / thet om kan åhrliche folk bære ånat witsnesbörd / Och thet then / eller the som thenne skrift hafwi / fälle låtet / hadde haft någhet förstånd at döme thet om / så skulle han eller the hafwe haft fördragh sådan skrift at vthspredhe / Och thet förre spare the sanningen / förny wij hafwe ingen förändring giordt thet uppå / vthan the som wij hafwe funnit för oss / them hafwe wij låtet blifwe widh thes kall och Embete / Vthan hwadh förändring Gudh Alzmæchtig / efter sin försyn hafwer täckt göre thet vthi / Och när sådant är stedi / så hafwe wij stådt och förordnet andre i stadhen igen / Lårdare och båttr / som försaren heren skal vthwisse: Åre någhre affatte vthi thet andliche ståndet / så är thet stedi för thes förrådherij skuld som the hafwe haft emoot oss / som nofsampt är ut at bewisse / hwar så behof giordes / Och hafwe ändogh månghe konat som hafwe warit wære oppenbarliche förrådhasre / efter som thes handlinger nofsampt vthwisa.

Vthi thet werdzliche ståndet förhoppes oss at wij och hafwa brukat och ån bruke / bådhe gamle och unge förständighe Mån / så månghe som wij künne hafwa haft wahl uppå / them wij hafwe förmyndit hafwe haft hugh och willa at riens thes Fådherne land / En part hafwe tient framfaren Konunger för oss / och en part oss sielfwe. Hwadher rære är / och är tillsammanblandat / Om Fougder / Skrifwere / Tollendärer och andre / thet om fins daghelighen stoor otroheet / så at wij hafwe thet vthöfwer til at klaghe / ändogh wij icke kunne bestycke them alle / Och wore then Mån / eller the redheliche Swenske Mån / som thenna skrift hafwe vthspredt / Så skulle han eller the / som en rätt Swensk man / eller rätt Swensk mån / som han och the beröme sigh före / efter thes Ed / plicht / thet alle Sweriges Rikes vnderfater åre oss medh förbundne / gifwe oss / såsom sin rätt Laghfrönte Konung / thet om tilkenne / Och icke göra them alle lyke godhe / Och ståra them alle öfwer en lamb / som man plåggar såna / som vthi Embeterne sette åre: Och ändogh man finner daghelighen skalkar och otrogne / så fins doch thet bredewidh mången redheligh man / som sin Gedh / åhre och redhelighheet betrachter. The andre som skyldiche kunne finnes / som i thenne vnderskrefne skrift wiffes / the måghe tagha sigh til wahra / at hwar them blifwer laghlighen ofwertighat thes skalkheet och bedrägherij / Så skal them intet falla finger emellan / oansedt at när man sådane Tiufwar och Skalkar straffa later / Så hafwer man intet annat ån förtåla vthi thes Distufwer / vthaf sådane boswer och skalkar och thes anhang / som thenne skrift hafwa låtit vthspredhe / och alt welle reformere / thet thes Hieme är alt förtåla til / Och måste wij åa af sådane förrådhasre sedhan nämnes för en Tyrann / när man straffar the onda / och wil handhafwa thet godha / efter thet om of oss icke warder ullåtet / när wij så thet wetta / at the så tyranniserar och plåggar wære och Sweriges Rikes trogne vnderfater / efter thes egen wille / på åthskilliche sätt och finanserij / som them sielfwe synes / Richte sigh och til wår / wære vnderfaters och Sweriges Rikes vndergång / Stadha och förderf / Och när the åa til sådane Embeter icke hafwe kunne kosta / så hafwer them sådant förtrudet / at the och bredhe widh the andri tiufwarne i löndom icke hafwe fædbruka thes finanserij och skelmesthet / och thes före spröde the sådane skrifte vth. Men tagha sigh til ware the som kunne wetta sigh skyldiche och wände igen / eller förwånte hwarit vth Laghboken wiser them / förny thet vthöfwer welle wij hålle / at Laghboken / efter wår giorde Gedh / Lyfte och tilfånne / hwarken skal blifwa wridhen eller wrenge. Och så myckit är swarat på thenne skrift som här vnder tryckt är / allom them som sigh welle warne låte / ut råttelse. Datum Stockholm then 20 Maj / åhr / etc. 1609.

Et gott Råd hår i Sverige:

At Konung:n håller oss i Sverige / widh Gudz reene Ord / och alla fallsta Lårdare vthrotar / Så och åhörare / ware sigh vchlensta eller inlensta / vthi hwadh stånd the helst wara kunne / thet han oss lofwas hafwer / Ty the åre een orsak till alt ondt och all olycko hår i Sverige.

1. **A**n och håller oss widh wår Swenske Lagh / vthan all wrångwigs vthtydhelse: Många Laghblåfars vthtydhelse / som Personerne mutor och gåfwor åre till: Såsom then Benche Håkonson och hans Son Jören Larsson och andra i thet Kallet / som såldees fördråna Gudh och försnilla Öfwerheten / som wål fins i alla Landzänder / thet Konungen will låtha ransata / genom gamle trogne och besedeliche mån.

2. **A**t Konungen will och låtha Embeterne / andeliche och Werdzliche / blifwa försörjde medh godhe / lårde och försichtige mån: När man abnske thet andeliga Ståndet / så finner man somlige stādhes Innepanner beklådha hoghsta rummen och lågenheterne / sådant skulle ransatas / ja Presterna Examineras / Ty Bisperne hafwa wågdte / och ån nu wåghia många Innepannor / för inntor skuld: Låta såsom nu settias många Skalkar så wål / Ståderne såsom på Landzbygden till Fougdar / såsom nu göra wide öfwer R. M. s. befallning / så hwar bonde snare blifwer ödhe: Summa / the regera så at thet är synd och skam / och om så länge går til / så blifwer oproor i Landet / så sant righ Gudh til hielp / Tulle / när Schrifware / såsom skriva blomman af Landet och vthi många måtto försnilla Cronan. Hår åre nu flere Fougdar och Vnder Fougdar / så och Redh / fougdar / Schrifware och Vnderskrifware och Substituter / Småstake hofmen och tånare och tånare innot på thes gårdar / ån såsom behådna bönder / och på thes gårdar fins inthet annat ån horerij och tiufwerij / och göra så at gemene man seighe / at wij hafwa ingen Konung / ingen Lagh och ingen Rätt / Så at Konungen måste fertia till på alla siidhor / och lioher så skåda öfwer skadha: Och öfwer sådana Personer hålla Cammarerare hand / allenst för mutor och gåfwor / såsom Fougdar och Schrifware sända. Hwar komma måste parthen af M. rdstin / Lodhar och andra Skin såsom optöpes i Landzänderna eller andra Partzeler: Til Fougders och Schrifwares Patroner i Hofwet / Konungen får minst thet af. Skam öfwer skam huru thet går til.

3. **S**ammaledhes måste wara insende medh them såsom vthtaga folck / thet slemmeste folck som fins i Ståderne och på Landzbygden så vthskuffs / och thet bästa blifwer quare / thet wälla höfwer mån och Capitener / ja Fougdar / Schrifware / Borghmästare och Lånsmän / allenast för wånskap. Skyllskap och Mutor skuld. Adelsmän hafwa beste folcket borrea / samt Prestler / Fougdar Schrifware: Rådmån hafwa sine drenger vndan / bönderne sine Söner / thet gamle krigzfolck / hofmen / knechter och Båsmån sticka sigh vndan / och oförsökt folck / ja obehändigte och förlammat blifwa brukadhe / Och så blifwa Skiep och gammalt krigzfolck förrådhe / Ja Land och Riket och Konungen sielf. Hår om bör ransatas af Konungens trogne mån / eller heela Riket kommer på olycko. Och tu som först thet finner / och icke frambar / så åst en Gudz Råtes förrådare och Sweriges Råtes skelm / Och tigh och thine barn skal aldrig wålgå: Mins min Ord. Jar wål: Och tigh bör hafwa nyste skan hår öfwer / och hwar åhrliche man hår i Swerighe. Schrifwit / ANNO. 1609. Then 21 Aprilis.

Til Beslut / Så synes wara rådheligh / at Ögerningmån icke komma ibland krigzfolcket / ty rå plågar sölla olycko. Je m: at krigzfolcket blifwer wål uppehållet medh Gd / Brennewijn och godh Maat: hungeren och kölden åre wår krigzfolck hoghsta fiender / thet wår krigzfolck wål bekenner oppenbarliche gen. Öfwerheten laghar wål men sompt hafwa Schrifware borrea / somps krigzfolcks

krigzfolcks Regenter / sompt möglas bort / och thet som slemmast är / alt bestålles i ordh. Och thet som måst är af nödden: At Acadmien blifwer wål försörjd medh godhe / lårde och alwarsamme mån / och icke medh Hofar och oförsörde Personer / Och efter Doct. Johan åre een lård man / och icke wål tånare hår i Stockholm / ty han höres icke i Rytian / Så tånare han wål i Upsala till en Doctor Theologie / thet som wore Upsala Acadmie till godho och Gudhij till åbra / och Swerige til berömelse. Sedhan och / efter man seer at Skizfolcks wthspisning / så och krigzfolcks uppehålle åre swagte och skråpligh / Så at folket mehre faar illa thet af ån wål: hår bakas illa och brygges / Så wore rådhelighit / at Fougderne vthdelte om Wintertidh ibland them / och the sige sielf bryggia och baka. The som bryggia och baka göra stoor skalkheet / och Tjende Fougdar samt thes sellskap / thet onyertighe och skelmactighe partij / göra Cronan stoor skadha. Såsom Prestler / Rytiewårder och Sårman / wål weta: See sielf på Tjende Fougdar och thes tånare. the hafwa warit fattige och åre nu rikte: Thet the bestålla / kunne Presterne och Fougdar wål bestålla / så wål un såsom tilfrende: The åre nånare / och kunne hwar dag hafwa insende / genom Sårman / Rytiewerdar och andra. När Tjende Fougdarne komma een gång i åbret / och åa allenast på een dagh eller half dagh medh sielf tiufwe partij och skelmactighe sellkap: Sådane herrar sådane tånare: Tiufwar öfwer tiufwar: Ju flere råckar / ju minder Sobh. Vtharne biffwe och bönder af Fougdar / Schrifwere och Lånsmän / the sölla sin fordeel hoos the arme bönder / men the rikte blifwa skonte / huilke Konungen snarare skulle låtha på / Ty monge finnes som hafwa 50. ja 100. Lot så och wackra hånster / Penningar och andra lågenheter / och the fatighe stole göra vth så myckit som the rikte: thet år oråt bådhe för Gudhij och Menniskior. I Jesu namn måste ransatas i Landet / eller Landet och Riket blifwer ödhe. Såsomoch monge tagha Odhes Hemman / och når the hafwa haft them ett eller tw / ja och hogst Try åhr fride / så dragha the sin koo / Cronon til stoor skadha och skam. Jhem: Så bör och wara insende / medh then olaghlige handel / ja ochristelige / såsom drifs på Landet och i Ståderne: the inlendste tagha elacht och förlegat gods af the vthlendste Rådmån / och dragha så kringom Riket / och låggia sigh nedher på half åhr / mebre och minder / Och vthsigha / bedragha / låcka och rubba Leghesfolcker och Barn / Ja liggia i horerij och bolerij / och tiente wål till Båsmån och knechter: Och monge Rådmån hafwa Otto eller Tjo dränger. och the göra thet samma / Gudhij till stoor wanåbra / och Riket till vndergång. När Konung:n will nu hafwa insende / såsom sagt år / så hafwe wij bådhe andeligh och lekamligh wåsignelse.

Håll thenna Schrifwelse till godhe: Jagh kan fullbatter. men Werlden år vnderligh.

Gudh skall tigh förbanna till Tifondhe knåd / Ja för tigh skall icke triffwas folck eller fåd / Troo thet wistom tu år een Christ / Som löhner alt bådhe först och sidst.

Thetta hafwer een troghen Swensk man skrifwit / och elliest sielf taalt medh Konungen hår om: Om Werlden wore icke så vnderligh / Tu som thetta fördöl / en och ebin barn så medh tidhen hwarthen Mat heller Gd.

20/5 1609

